ВЗАЄМОЗВЯЗОК ФОРМАЛЬНОЇ ЛОГІКИ ТА АБСТРАКТНОГО МИСЛЕННЯ

Ляшова А.О.
Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Старікова Г.Г.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, м. Харків, пр. Науки, 14, каф. філософії, тел. (057) 70-21-465)

The thesis is devoted to the problem of correlations of formal logic and abstract thinking. The basic structures of thinking, which eventually became the basis of formal-logical laws, are considered. Some aspects of thinking, which are based on formal logic, are analyzed.

Абстрактно-понятійне мислення і формальна логіка – найважливіші інструменти, необхідні для людського пізнання. Щоб вижити в реальному світі, жива істота повинна враховувати існування певних законів об'єктивної реальності. У тварин це «знання» закладено на рівні інстинктів і рефлексів, воно передається на біологічному рівні і є вродженим. Людині як представнику виду homo sapiens необхідно розуміти, усвідомлювати це знання. Для його осягнення і служить людський розум, основними інструментами якого є понятійне мислення і правила формальної логіки.

Закони навколишнього світу в далекій давнині вже фіксувалися в зароджується мови і формується мисленні, спочатку наочно-дієвому мисленні «тут і зараз», через образне уявлення про світ до революційного стрибка – виникнення понятійної форми збереження і передачі інформації. Перші кроки на шляху утворення мови і мислення повинні були враховувати певні об'єктивні закономірності навколишнього світу. Ці закономірності знайшли своє втілення в примітивних правилах побудови мови, однакових у всіх народів і в усі часи: є предмет (іменник), дія з цим предметом (дієслово) і властивості цього предмета (прикметник). Таким елементарним схемами мови як не можна краще відповідає схема найпростішої думки, сформульована у формальній логіці: S – P.

Люди спиралися на правила логіки і використовували їх в процесі пізнання протягом багатьох тисячоліть, формулюючи і не усвідомлюючи їх. Лише давньогрецька філософія, яка усвідомила, що людина вміє мислити за допомогою слів, вперше задалася питанням про те, якими ж правилами слід користуватися в процесі мислення, щоб отримати істинний висновок. Вони звернули увагу, що вибудовувати думку можна по-різному, але лише в певних випадках ми можемо отримати справжній результат. Знання цінне тільки тоді, коли воно дозволяє людині правильно орієнтуватися в світі. Тому мета пізнання полягає в одержанні знань, використання яких, при дотриманні ряду умов, призводить до вірних результатів. Крім безпосередніх знань, істинність яких перевіряється емпірично, є знання, істинність яких досягається опосередковано,

виходячи з інших істинних знань. Такі знання і є результатом абстрактного мислення, що спирається на методи формальної логіки.

Логіка як розділ філософії вивчає способи досягнення істини в процесі пізнання опосередкованим шляхом, тому її визначають як науку про способи отримання вивідного знання. Предметом логіки є людське мислення. На відміну від інших наук, логіка розглядає мислення не як саме по собі (як у психології), а як засіб і інструмент пізнання. За словами Дж. Локка, логіка – це анатомія мислення. Розумовий процес, при якому людина використовує логічні поняття і конструкції, якому властива доказовість, розсудливість, і метою якого є одержання обґрунтованої істинного виведення з наявних передумов – це і є логічне мислення. Логіка своїми законами і правилами забезпечує істинність мислення. Причому істина її цікавить переважно не як відповідність думки дійсності, а як відповідність цієї думки іншій. Вивчаючи мислення, логіка спирається на ряд його властивостей: 1. Мислення як психічне відображення дійсності є результатом взаємодії головного мозку з навколишнім світом. Отже, мислення здійснюється в поняттях, які відображають реально існуючі предмети і явища, їх властивості та відносини. Ніхто не може мислити категоріями, які не мають реального змісту. 2. Для логіки важливе значення має властивість мислення бути істинним. Але висновок про істину не абсолютний, він має відносний характер. Усякий висновок відображає реальність у певних процесах, у певному аспекті, у певному відношенні, під певним кутом зору. Не всякий логічний висновок підкріплюється фактичними даними, істинність деяких суджень і умовиводів, зроблених відповідно до логічних правил, умовна, оскільки вона допускається лише у заздалегідь обумовленої системі зв'язків. 3. Істотне значення для логіки має те, що мислення характеризується певною самостійністю, тобто незалежністю від буття, хоча ця самостійність відносна. Створений, закріплений у свідомості і відтворений образ отримує самостійне існування, незалежне від об'єкта, який дав цьому образу життя. З'являється можливість подумки «маніпулювати» цим об'єктом: розкладати на елементи і ознаки, формувати поняття, висловлювати судження, в цілому – створювати і передавати знання. Завдяки самостійності мислення образ об'єкта і поняття про нього сприймаються іншими людьми, які безпосередньо цей об'єкт не вивчали.

Таким чином, логіка як вміння думати і міркувати послідовно і несуперечливо, потрібно нам у багатьох життєвих ситуаціях, починаючи з вирішення складних технічних і бізнес-задач, закінчуючи переконанням співрозмовників. Але незважаючи на високу потребу в цьому вмінні, ми часто робимо логічні помилки. Тому, як і раніше, залишаються актуальними як теоретичні дослідження правил формально-логічного мислення, так і освоєння цих правил «людиною мислячою».